

MUNI
LAW

Koncepce rodiny a její ochrany v českém a evropském měřítku, zejména v judikatuře ESJP. Alternativní formy soužití.

Lucie Zatloukalová
Milan Palásek

Obsah přednášky

- Koncepce rodiny a její ochrany
- Registrované partnerství
- Nesezdané soužití – právní aspekty ve vazbě na PEFL

Prameny

- LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD (č. 2/1993 Sb.)
- OBČANSKÝ ZÁKONÍK
z. č. 89/2012 Sb.
- ZÁKON O MEZINÁRODNÍM PRÁVU
SOUKROMÉM
z. č. 91/2012 Sb.
- OBČANSKÝ SOUDNÍ ŘÁD
z. č. 99/1963 Sb.
- ZÁKON O ZVLÁŠTNÍCH ŘÍZENÍCH SOUDNÍCH
z. č. 292/2013 Sb.
- ZÁKON O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ
(z. č. 359/1999 Sb.)
- MEZINÁRODNÍ SMLOUVY
 - CHARTA ZÁKLADNÍCH PRÁV EVROPSKÉ
UNIE (čl. 7, 9,)
 - ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A
ZÁKLADNÍCH SVOBOD
(č. 209/1992 Sb., čl. 8, 12)
 - VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH
PRÁV
 - MEZINÁRODNÍ PAKT O OBČANSKÝCH A
POLITICKÝCH PRÁVECH
(č. 120/1976 Sb.)
 - ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE (č. 104/1991
Sb.)

LZPS, Úmluva

Listina základních práv a svobod

Čl. 10

(1) Rodičovství a **rodina** jsou pod ochranou zákona. [...]

(2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a **rodinného života**.

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Čl. 8

(1) Každý má právo na respektování svého soukromého a **rodinného života**, obydlí a korespondence.

Čl. 12

Muži a ženy způsobilí věkem k uzavření manželství mají právo uzavřít manželství a založit **rodinu** v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.

Úmluva o právech dítěte

Preambule

[...] rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí [...]

Čl. 5

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů nebo, v odpovídajících případech a v souladu s místními obyčejí, **členů širší rodiny nebo obce**, zákonných zástupců nebo jiných osob právně odpovědných za dítě, které směřují k zabezpečení jeho orientace a usměrňování při výkonu práv podle úmluvy v souladu s jeho rozvíjejícími se schopnostmi.

Vymezení rodiny

„Kromě tradiční nukleární rodiny založené na manželství existuje velké množství různých forem rodiny: bezdětná manželství, rodina založený na single rodičovství, rodiny s dětmi z předchozích vztahů, rodiny založené na asistované reprodukci, nesezdané soužití, stejnopohlavní páry a další.“

(SCHWENZER, Ingeborg H.; DIMSEY Mariel. Model family code: from a global perspective. Antwerpen: Intersentia, 2006, s. 2.)

- Rodina plní funkci **reprodukční, sociální, emocionální a ekonomickou**
- Rodina - **osobní složka i majetková složka**

Pojem rodina

- OZ explicitně nevymezuje pojem rodina

§ 3 OZ – ZÁSADY SOUKROMÉHO PRÁVA

- (1) Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho **rodiny nebo lidí jemu blízkých** takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.
- (2) písm. b) **rodina**, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany

Pojem rodina

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2007, sp.zn. II. ÚS 568/06

- *Rodina je společenstvím blízkých osob, mezi nimiž existují **úzké vazby příbuzenské, psychosociální, emoční, ekonomické a další**. Ačkoliv tedy v rovině sociální reality je pojem rodiny velmi proměnlivý (sociální realita rodiny prochází postupnými změnami a pod jejich vlivem se stále znatelněji rozměňuje i tradiční evropské pojetí rodiny a těmto proměnám nutně podléhá také právní regulace rodiny a rodinného života), nelze přesto přehlížet, že **základem rodinných vazeb je tradičně právě biologické pouto pokrevního příbuzenství mezi členy rodiny**.*
- *Na jednu stranu proto nelze vyloučit skutečnost, že **právní ochranu jakožto rodina mohou požívat i společenství osob žijících mimo institut manželství nebo osob pokrevně nepříbuzných**, mezi nimiž nicméně existují shora uvedené citové a další vazby (osoby žijící v postavení druha a družky, partneri žijící společně s dítětem, které se narodilo jednomu z partnerů z jiného vztahu atd.). Na druhou stranu i takové pojetí rodiny a rodinného života počítá s významem pokrevních (příbuzenských) vazeb mezi členy rodiny.*

Pojem rodina

Nález Ústavního soudu, Pl. ÚS 7/15, 14. 6. 2016

- *„Ústavní soud se nehodlá pokoušet o formulaci obecně platné a výstižné definice pojmu „rodina“. To je totiž primárně úkolem jiných společenských disciplín (např. sociologie)... Postačuje proto konstatovat, že **pojem „rodina“ chápe Ústavní soud primárně nikoliv jako jakýsi umělý sociální konstrukt, nýbrž především jako konstrukt biologický, založený na pokrevním příbuzenství osob, které spolu žijí, případně jako vztah nepříbuzenský, který vztah biologický napodobuje (osvojení, pěstounství).**“*
- *„Ústavní soud nemůže přehlížet, že **v současnosti dochází k zásadním změnám ve způsobu soužití osob** a že na rozdíl od tradičnějšího pojetí rodiny, předpokládajícího zpravidla společný život více generací, žije stále více osob samostatně, počet nesezdaných párů se přibližuje počtu párů sezdaných a rozvod manželství je vnímán jako něco téměř přirozeného...“*

Rodina ne/rovná se manželství?

§ 655 OZ

- *Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*
- Svazky osob stejného pohlaví?

Svazky osob stejného pohlaví v EU

– Genderově neutrální manželství

14 členských států

- Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Lucembursko, Malta, Nizozemí, Portugalsko, Spojené království, Španělsko, Švédsko
- Německo (1. 10. 2017), Rakousko (1. 1. 2019)

– Registrované partnerství a jiné obdobné formy svazků osob stejného pohlaví

8 členských států

- Česká republika, Estonsko, Chorvatsko, Kypr, Řecko, Maďarsko, Slovinsko
- Itálie (5. 6. 2016)

– Absence relevantní právní úpravy

6 členských států

- Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko, Slovensko, Polsko

Judikatura ESLP

– Čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod

*(1) Každý má právo na respektování svého **soukromého** a **rodinného** života, obydlí a korespondence.*

*(2) Státní orgán **nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat** kromě případů, kdy je to **v souladu se zákonem a nezbytné** v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.*

– Právo na ochranu rodinného života je obsahově užší než právo na ochranu soukromého života

– Právo na ochranu rodinného života je podmíněno existencí rodiny, resp. rodinného života

– Úmluva je označována jako „**živoucí instrument**“, který musí být vykládán ve světle současných okolností a podmínek

Právo na manželství, na registrované partnerství?

Schalk a Kopf proti Rakousku, rozsudek ze dne 24. 6. 2010, stížnost č. 30141/04

- Neumožnění homosexuálnímu páru uzavřít manželství
- Soud potvrdil, že vztah mezi dvěma homosexuálními partnery spadá pod termín „rodinný život“ ve smyslu článku 8 Úmluvy
- Stát nemá dle Úmluvy povinnost umožnit uzavřít manželství
- Povinnost alternativních prostředků uznání (registrované part.)? – vyvíjející se oblast

Oliari a ostatní proti Itálii, rozsudek ze dne 21. 7. 2015, stížnosti č. 18766/11 a 36030/11

- Tři mužské páry, které spolu již několik let žijí ve stabilním partnerském vztahu. Jejich žádosti o uzavření sňatku zamítly matriční úřady
- Došlo k porušení čl. 8
- Pozitivní povinnost členského státu, konkrétně Itálie, zakotvit právní uznání a ochranu homosexuálních svazků, zde registrovaného partnerství

**MUNI
LAW**

Registrované partnerství

Registrované partnerství

- Právní poměr dvou osob stejného pohlaví upraven ve zvláštním zákoně (z. č. 115/2006 Sb.).
- Velmi omezený výčet práv a povinností registrovaných partnerů:
 - **§ 8 odst. 2 ZRP – záležitosti partnerského soužití**
 - **§ 9 ZRP – zastupování partnerů**
 - **§ 10 - 12 ZRP - vyživovací povinnost partnerů a bývalých partnerů**
 - **§ 13 odst. 3 ZRP – výchova spolužijícího dítěte**

Registrované partnerství

- Zákonodárce v § 3020 OZ vyloučil aplikaci úpravy práv a povinností manželů v části třetí občanského zákoníku (z. č. 89/2012 Sb.) na registrované partnery, čímž poskytuje vyšší míru ochrany rodině založené manželstvím oproti registrovaným partnerům, když **u registrovaných partnerů absentuje zejména:**
 - společné majetkové společenství
 - ochranu obydlí rodiny, rodinné domácnosti a obvyklého vybavení rodinné domácnosti
 - společný nájem partnerů *ex lege*
 - společné osvojení partnerů, osvojení dítěte partnerem
- Oproti nesezdaným párům mají registrovaní partneři mezi sebou zejména **vyživovací povinnost.**
- Judikatorní posun Ústavního soudu ve směru posílení práv registrovaných partnerů:
 - **zrušení zákazu osvojení partnerem** podle § 13 odst. 2 ZRP (nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp.zn. Pl.ÚS 7/15)
 - **právo na uznání právních vazeb dítěte k rodičům stejného pohlaví založených v zahraničí** (nález Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2017, sp.zn. I. ÚS 3226/16)

Nesezdané soužití – právní aspekty ve vazbě na PEFL

Střídavá péče o psa – z praxe

USNESENÍ

Krajský soud v Brně rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Jaroslava Buriana a soudkyň JUDr. Hany Příhodové a JUDr. Ivany Tomkové ve věci

žalobkyně:

████████████████████
██
██
██

proti
žalovanému:

██
██
██
██

- o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví,
- o návrhu na nařízení předběžného opatření,

o odvolání žalobkyně proti usnesení Okresního soudu v Prostějově ze dne 19. 5. 2020, č. j. 8 C 148/2020-29,

takto:

Usnesení soudu prvního stupně se mění tak, že se nařizuje předběžné opatření, podle něhož je žalovaný povinen ode dne doručení tohoto usnesení předávat žalobkyni zvíře – psa, samici bostonského teriéra, jménem ██████████ 11. ██████████, každý sudý týden v roce od liché neděle 18:00 hodin do sudé neděle 18:00 hodin, a to v bydlišti žalovaného, a žalobkyně je povinna poskytnout k tomu žalovanému nezbytnou součinnost, a podle něhož je žalobkyně povinna od doručení tohoto usnesení předávat žalovanému zvíře – psa, samici bostonského teriéra, jménem ██████████ 5. ██████████, každý lichý týden v roce od sudé neděle 18:00 hodin do liché neděle 18:00 hodin, a to v bydlišti žalobkyně, a žalovaný je povinen poskytnout k tomu žalobkyni nezbytnou součinnost.

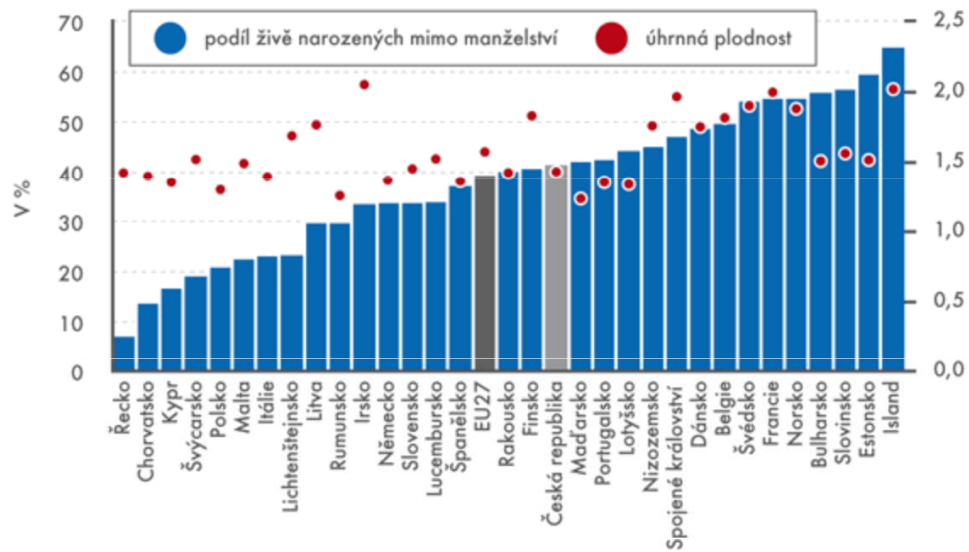
Odůvodnění

Význam tématu – proč o něm mluvit?

- Vyšší zastoupení nesezdaných partnerství jako formy soužití dvou lidí
- Poslední sčítání lidu v roce 2011 - podíl nesezdaných rodin na celkovém počtu rodin úplných v Česku dosahoval 11 %.¹
- Postoj společnosti v této oblasti se značně liberalizoval
- Tendence nejen v ČR - ale i ostatních evropských státech a ve světě
- Právo má reagovat (formálními prameny práva) na společenské poměry/změny (materiální prameny práva)

Význam tématu – proč o něm mluvit?

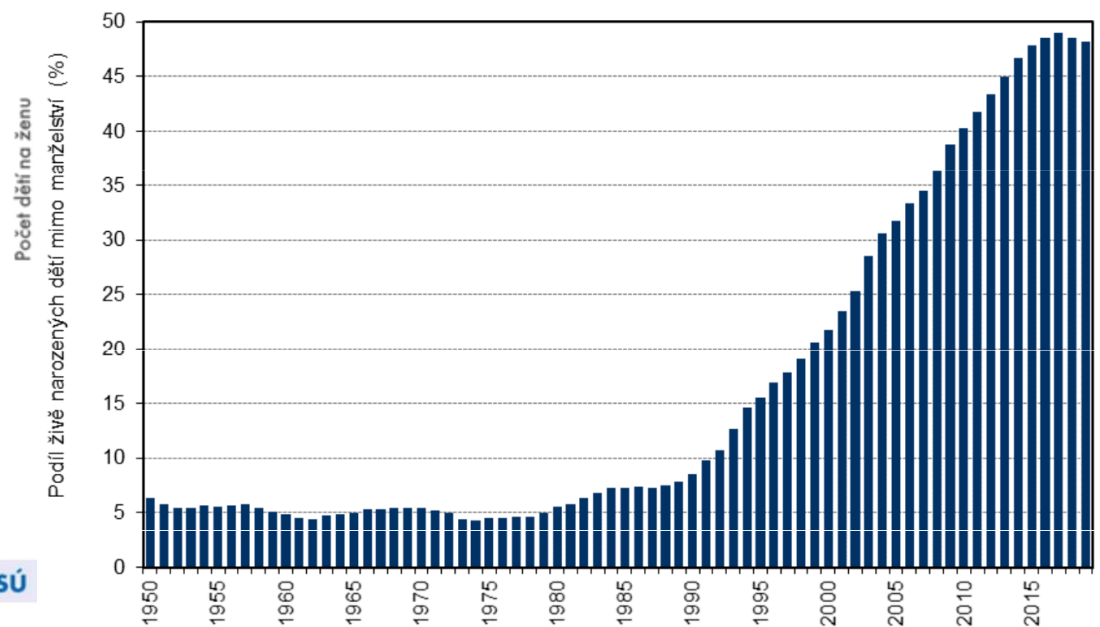
Podíl živě narozených mimo manželství a úhrnná plodnost ve vybraných evropských zemích, 2011

Zdroj: Eurostat, ČSÚ

Podíl dětí narozených mimo manželství v ČR v roce 2012

Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1950-2019

Východiska pro další úvahy – rodinný život

- Zakotveno v Listině (čl. 10), Úmluvě (čl. 8) i Chartě EU (čl. 7)
- ESLP pojmy „rodinný život“ a „rodina“ vykládá extenzivně a konstantě judikuje, že rodina *de facto* pod tento spadá a je chráněna čl. 8 Úmluvy (viz např. *Babiarz v. Polsko*)
- **Keegan v. Irsko: „I tzv. *de facto* svazky muže a ženy, které nejsou založeny manželstvím, požívají ochrany a právní nemožnost muže přímo se domáhat určení otcovství proti vůli matky a zamezit tak osvojení dítěte porušuje úmluvou garantované práva na rodinný život domnělého otce.“**

Východiska pro další úvahy – rodinný život

- Petrov v. Bulharsko – dle ESLP stěžovatel, který měl dlouhodobý faktický vztah, se nacházel v analogické situaci s ženatými vězni (pro posouzení možnosti kontaktovat partnery telefonicky)
- K. Šimáčková zdůrazňuje, že z *komparativních studií CEFL, judikatury ESLP i vnitrostátní judikatury vyplývá, že se v evropském prostoru vytvořily standardy, které zdůrazňují respekt k rodinnému životu člověka (ať se rozhodl pro nějakou formu soužití nebo žít sám) a respekt k autonomii svobodné vůle při respektování ochrany slabší strany*²

Východiska pro další úvahy – rovnost partnerů

- Jedním z účinků vstupu do manželství je vyrovnání situace manželů, když jeden z nich přispívá nehmotnými statky (péče o děti, domácnost...), a druhý statky hmotnými (zajišťuje finance...)
- Po rozpadu nesezdaného soužití (dlouhodobého, příp. se společnými dětmi) může být jeden z partnerů v horší pozici, závislý na druhém

Přístupy k institucionalizaci nesezdaného soužití ve světě

- I. Právní úprava neposkytuje nesezdanému soužití téměř žádná nebo pouze minimální práva (resp. právní ochranu)
 - ČR, SR
- II. Nesezdané páry mají možnost vstoupit do registrovaného partnerství nebo jeho obdoby
 - Nizozemsko
- III. Nesezdané páry na základě fakticity (trvání soužití, společné děti) získávají podobná práva jako manželé
 - Austrálie, Severské státy, částečně Slovinsko, Chorvatsko, některá práva rovněž v Anglii, Irsku a Skotsku...
- Komparace v knize CEFL *Principles of European Family Law Regarding Property, Maintenance and Succession Rights of Couples in de facto Unions.*

Institucionalizace - dilema

- Na jedné straně je potřeba ochrany slabší strany
- Na straně druhé je omezení autonomie partnerů, kteří si sami zvolili nevstoupit do právem uznaného svazku (manželství...)

- Vznik manželství *druhého řádu*?
 - KRÁLÍČKOVÁ, Z., GREGOROVÁ, Z., *Nesezdané soužití v právním řádu České republiky*. Právní rozhledy, 1998, roč. 6, č. 5, s. 209.

Nesezdané soužití v českém právním řádu

Nesezdané soužití v Občanském zákoníku z roku 2012

PRINCIPY A VÝCHODISKA NOVÉHO KODEXU SOUKROMÉHO PRÁVA (Eliáš, Zuklínová, 2001, s. 180)

„Vztah dvou osob různého pohlaví kromě vztahu manželského **nebude** v současné době **institucionalizován**, neboť je zřejmé, že po něm **není** u nás žádná společenská **objednávka**; ostatně i v zahraničí je jeho úprava zcela výjimečná. Nelze pominout, že partnerství osob různého pohlaví, tj. tzv. družectví, by bylo statusovým institutem, zakládalo by nový právní status. Ten by vyžadoval alespoň takovou právní úpravu jako registrované partnerství. Přitom by šlo v podstatě o **manželství druhého řádu**. Vzhledem k tomu, že u nás má manželství stále velmi vysoký kredit, nemůže ani společenská objednávka po druhořadém manželství vzniknout. Proto bude situace soužití druha a družky řešena i nadále tak, jak je tomu dnes, totiž jednotlivými právními předpisy pro jednotlivé situace - např. v občanském zákoníku **institutem tzv. spoužijících osob**, uvažovaných jak v dědickém právu, tak i v nájemním právu bytovém. **V zájmu ochrany slabší strany bude favorizován vznik spoluvlastnictví spoužijících osob k věcem nabytým během jejich soužití.**“

Kdo jsou nesezdaní partneři (okamžik vzniku a zániku)

- Faktický stav
- V českém právním řádu není definováno
- Definice dle CEFL: *Dvě osoby, které spolu žijí v trvalém partnerském svazku.*
 - Definice objektivními a subjektivními faktory (žít spolu, ekonomické a emocionální závazky)
 - Kvalifikované *de facto* svazky – svazek trvá alespoň pět let nebo mají partneři společné dítě
- K diskuzi:
 - Věk nesezdaných partnerů?
 - Vyžadování určité délky trvání?
 - Vyžadování společného dítěte?
 - I dvě osoby stejného pohlaví?
 - I osoby, které jsou již v jiném svazku? (manželství, reg. partnerství, jiné nesezdané soužití)

Kdo jsou nesezdaní partneři (okamžik vzniku a zániku)

- Vzhledem k tomu, že se jedná o faktický stav, vznik ani zánik nejsou přesně definovány
- Dle principů CEFL neexistuje definice vzniku ani v jiných právních řádech
- Vznik přitom může být podstatný pro vznik práv a povinností, stavení běhu promlčecí lhůty apod.

Nesezdané soužití v českém právním řádu – přehled

- Osoba blízká (§ 22 OZ)
- Osoba spolužijící (§ 2279 OZ přechod nájmu, § 1636, 1637 OZ zákonný dědic)
- Společně posuzované osoby (z. o životním a existenčním minimu, z. o pomoci v hmotné nouzi)
- Druh a družka (§ 7 odst. 2 písm. c) z. o státní soc. podpoře, § 41 z. o nemocenském pojištění zaměstnanců)
- Druh (§ 37, § 100, § 163, § 247 TR)
- Osoba spolužijící (§ 4a písm. m) 2. z. o dani z příjmů)

Osoba blízká

– OZ osoba blízká

- § 22/1 *in fine* OZ: „příbuzný v řadě přímé, sourozenec, manžel nebo registrovaný partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní
- domněnka, pokud spolu trvale žijí
- pokud ne, nutnost dokazování „újmy“
- Manželství a registrované partnerství – *ex lege*

Osoba blízká – právní souvislosti³

- § 62 (zákon ukládá soudu přihlížet k podnětům osob blízkých opatrovanci při rozhodnutí o omezení svéprávnosti),
- § 66 odst. 2 (možnost podání návrhu na prohlášení za nezvěstného osobou blízkou nezvěstnému),
- § 78 odst. 3 (možnost domáhat se ochrany před zásahem do příjmení osobou blízkou dotčené osobě),
- § 82 (uplatnění postmortální ochrany osobnosti osobou blízkou),
- § 98 odst. 1 (souhlas osoby blízké se zásahem do integrity osoby, která nemůže projevit svou vůli),
- § 100 (zásah do integrity nezletilého, který si to výslovně přeje),
- § 105 (oznamovací povinnost osobě blízké v případě držení člověka ve zdravotnickém zařízení bez jeho souhlasu),
- § 114 (rozhodnutí o pohřbu člověka),
- § 353 (poskytnutí nadačního příspěvku osobě blízké),
- § 471 odst. 2 (osoba blízká opatrovníkem),
- § 472 (členové opatrovnické rady),
- § 590 (relativní neúčinnost právního jednání),
- § 967 (povinnost pěstouna zajišťovat styk dítěte s osobami blízkými),
- § 1540 (svědecká způsobilost),
- § 1893 (převzetí majetku osobou blízkou),
- § 2067, 2072 (dárce a obdarovaný jako osoby blízké),
- § 2272 (pronajímatel a nájemce jako osoby blízké),
- § 2959 (odškodnění usmrcení či závažného ublížení na zdraví).

Druh a družka dle TŘ

- Dle komentáře - *Poměr druha a družky je vztahem obdobným vztahu mezi manžely. Lze jej zpravidla charakterizovat sdílením společné domácnosti, sdružováním finančních prostředků ke společné úhradě potřeb, výchovou nezletilých dětí, společným sexuálním životem apod.*⁴
- *Poměrem druha k družce se rozumí **faktický poměr** obdobný poměru manželskému, který není právem výslovně upraven. Při zkoumání, zda jde o takový vztah mezi obžalovaným a jeho partnerem – druhem (družkou), je možné **přihlížet k občanskoprávní definici pro osoby blízké**, podle které jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.*

Druh a družka dle TŘ

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 6 Tdo 21/2011: *poškozená s obviněným nesdíleli společnou domácnost, nesdružovali finanční prostředky ke společné úhradě potřeb (poškozená navštěvovala školu), tudíž ani z tohoto pohledu nelze jejich vztah postavit na roveň vztahu druha a družky. Ani okolnost několika sexuálních aktů není z pohledu uvedeného vztahu druha a družky podstatná, neboť se nejednalo o společný sexuální život v rámci sdílení společné domácnosti, sdružování finančních prostředků apod. **Z dikce zákona je patrné, že jak vztah druha a družky, tak partnerský vztah musí svoji podstatou odpovídat vztahu mezi manžely, případně rodinnému vztahu.***
- *Kategorii rovnocennou alternativním pojmům manžela či druha, u nichž se vedle citové vazby obou osob předpokládá rovněž soužití ve smyslu ekonomickém, tj. rodinný život jak v oblasti duševní, tak v oblasti hmotné.*

Druh a družka – sociální zabezpečení

- § 7 odst. 2 písm. c) z. o státní sociální podpoře - *K druhovi (družce) se jako ke společně posuzované osobě přihlíží, jen **žije-li** s oprávněnou osobou nebo s osobou uvedenou v odstavci 2 **alespoň tři měsíce**.*
- § 41 odst. 1 písm. d) z. o nemocenském pojištění zaměstnanců - *Družka (druh), pokud žije se zaměstnancem v **domácnosti aspoň tři měsíce**.*
 - Společná domácnost + trvání společného soužití alespoň tři měsíce

Práva a povinnosti osobní povahy

– Manželství

- Povinnost žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí (§ 687 odst. 2 OZ)
- Uspokojovat potřeby rodiny (§ 690 OZ)

– Nesezdané soužití

- Není regulováno v žádném předpisu
- Svázáno spíše morálními normami

Majetková práva a povinnosti

Srovnání nesezdaného soužití a manželství

Nesezdané soužití

- Nevzniká žádné majetkové společenství
- Není vzájemná vyživovací povinnost
- Nevzniká právo bydlení
- Není ochrana rodinné domácnosti

Manželství

- Vzniká SJM (§ 708 an. OZ)
- Vzájemná vyživovací povinnost (§ 697 OZ)
- Vznik práva bydlení (§ 744 OZ)
- Ochrana rodinné domácnosti (§ 747 OZ)

Majetková práva a povinnosti

- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 11. 2010, č. j. 28 Cdo 2666/2010: *„soudy jsou vázány zákonem a svou judikatorní činností nemohou nijak tvořit právní úpravu tam, kde absentuje výslovné znění zákona...majetkoprávní vztahy mezi partnery, jež společně založí rodinu, aniž by uzavřeli manželství, je tedy třeba posuzovat podle obecných ustanovení zákona.“*

Výlučné vlastnictví, spoluvlastnictví

- Ustanovení o společném jmění manželů se pro nesezdané soužití nepoužije ani analogicky (usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 11. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2666/2010)
- Pouhé poskytnutí peněžního příspěvku pořízení věci nezakládá samo o sobě podílové spoluvlastnictví⁵
- Výše spoluvlastnických podílů bude poté odvozena od skutečnosti, kterou byl spoluvlastnický vztah založen, nebude-li však možné výši podílů takto určit, budou podíly stejné (§ 1122 odst. 3 OZ)

Výlučné vlastnictví, spoluvlastnictví

- Srov. nálezn Ústavního soudu ČR ze dne 19. 4. 2011, sp. zn. IV. ÚS 308/11-2 ve věci stěžovatele, který žil v nesezdaném soužití 17 let a měl s partnerkou společné dítě, ohledně investic do nemovitosti partnerky: *„ačkoli lze mít pochopení pro argumentaci stěžovatele týkající se existence faktických rodinných svazků, aniž je uzavřeno manželství, nemůže jí Ústavní soud přisvědčit. **Podle náhledu Ústavního soudu je totiž na účastnících těchto vztahů, jakou jejich úpravu zvolí, či zda nezvolí žádnou a ponechají své vztahy v režimu vyplývajícím ze zákona. Pokud osoby žijící v partnerském či rodinném svazku neuzavřou manželství, mohou příslušné otázky, vyplývající pro manžele z uzavření manželství, řešit smluvně, a manželství uzavírat nemusejí. Když však neučiní úkon žádný a jejich vzájemné vztahy na základě projevu jejich vůle nijak upraveny nejsou, nelze spatřovat diskriminaci v tom, že se tyto jejich vztahy řídí jiným režimem, nežli vztahy těch, kteří uzavřeli manželství nebo jiný právní úkon učinili. Absenci těchto úkonů, náležejících pouze do sféry účastníků, pak (za situace, kdy na dané vztahy existuje platná právní úprava) nemohou svou judikatorní činností nahrazovat ani obecné soudy. Jestliže tedy stěžovatel a žalovaná ani neuzavřeli manželství, ani žádným volným úkonem své vzájemné majtkové vztahy neuspořádali, nezbyvá, než tyto vztahy posuzovat podle příslušných zákonných ustanovení...“***

Bezdůvodné obohacení

- Manželé užívají věci v SJM společně, manžel nemůže jednostranně vyloučit druhého z užívání společné věci, a to až do vypořádání společného jmění (usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 7. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2263/2004), při jednostranném užívání bezdůvodné obohacení nevzniká (usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 3. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1956/2013)
- § 2992 OZ - nevzniká povinnost obohacení vydat, mimo jiné v případě, že jedna osoba obohatí druhou s úmyslem ji obdarovat nebo obohatit bez úmyslu právně se vázat

Společenská úsluha, darování

- § 2055 odst. 2 OZ
- Nález ústavního soudu ze dne 12. 7. 2011, sp. zn. II. ÚS 231/10: „běžná pomoc v podobě tzv. společenských úsluh, poskytnutá jedním z manželů druhému, je předpokládána, a to zcela v souladu s pravidly slušného chování mezi manžely. **Kritériem pro rozhodnutí soudů, zda se mezi manžely již nejedná o tzv. společenskou úsluhu, může být hledisko, zda manžel práce, které na výlučném majetku druhého manžela provedl, vykonává i za účelem výdělků a obživy, anebo by je v tomto režimu mohl provádět, a práce provedl v důvěře, že jejich výsledky bude také užívat (anebo se podílet na příjmech z užitku takového majetku).**“

Vypořádání

- Vypořádání SJM = jedno řízení, vypořádání jmění nesezdaných partnerů = X řízení
- Vnosy a investice, valorizace
 - Vnosy manželů do SJM se valorizují (§ 742 odst. 2 OZ)
 - U nesezdaných partnerů se investice do výlučného majetku druhého nevalorizují
 - U spoluvlastnictví – nevalorizuje se, právo na vydání dle typu investice
- Plynutí času
 - V případě manželství – po třech letech od rozvodu domněnka vypořádání
 - U nesezdaných partnerů – po třech letech od ukončení promlčení

Výživné neprovdané matky

- § 920 OZ
- Otec má poskytovat výživu po dobu dvou let od narození dítěte a přispět v přiměřeném rozsahu na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem
- Diskriminační? – co otcové?

Další právní souvislosti

- Manželé mohou společně osvojit, nesezdaní partneři ne (jen samostatně (§ 800 OZ))
- *Dle nálezu Ústavního soudu 19. 11. 2015, Pl. ÚS 10/15: právní úprava, která de facto znemožňuje osvojení dítěte druhým rodičem u nesezdaných párů, není v rozporu s čl. 10 odst. 2 Listiny ani s [čl. 3](#) odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Toto omezení je dostatečně odůvodněno předpokladem vyšší míry stability manželských párů a zejména lepším zajištěním poměrů dítěte, dojde-li k ukončení soužití jeho rodičů.*
- Ochrana před domácím násilím pro manžele i nesezdané partnery (§ 751an. + 3021 OZ)
- Neběží promlčecí lhůta - § 646 OZ, dokud soužití ve společné domácnosti trvá (stejně jako za trvání manželství)

Dědictví

- Nesezdané soužití
 - 2. dědická třída (§ 1636 OZ - žili-li ve společné domácnosti nejméně rok před smrtí a pečovali o domácnost nebo byli odkázáni výživou)
 - 3. dědická třída (§ 1637 OZ), případně nedědí vůbec
- Není právo na slušné výživné ani nutné zaopatření z pozůstalosti
- Dědí-li v 1. třídě děti zůstavitele, partner nedědí

Principy CEFL

- V průběhu nesezdaného soužití zůstává každý partner vlastníkem svého jmění (P 5:10)
- Partneři mohou nabývat majetek samostatně nebo společně (P 5:11)
- Domněnka spoluvlastnictví (P 5:12)
- Pro kvalifikovaná soužití - dispozice s rodinnou domácností nebo vybavením rodinné domácnosti musí být se souhlasem obou (P 5:6)
- Možnost návrhu na rozhodnutí o možnosti užívat domácnost a vybavení domácnosti po ukončení soužití (P 5:18)
- Možnost navrhnout komplexní vypořádání majetkových vztahů rozhodnutím soudu (P 5:15)
- Právo na kompenzaci za příspěvek k majetku druhého partnera, jeho podnikání nebo profesi (P 5:16)

Použité zdroje, děkuji za pozornost 😊

Literatura

- BOELE-WOELKI, K., FERRAND, F., GONZÁLEZ-BEILFUSS, C., JÄNTERÄ-JAREBORG, M., LOWE, N., MARTINY, D., TODOROVA, V. *Principles of European Family Law Regarding Property, Maintenance and Succession Rights of Couples in de facto Unions*. Cambridge: Intersentia. 2019. 282 s.
- ²POSPÍŠIL, I., LANGÁŠEK, T., ŠIMÍČEK, V., WAGNEROVÁ, E. a kol. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 663.
- ³BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLIČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TÚMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 172.)
- SCHWENZER, Ingeborg H.; DIMSEY Mariel. *Model family code: from a global perspective*. Antwerpen: Intersentia, 2006, s. 2.
- ⁴ŠÁMAL, Pavel, GRÍVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PŮRY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAJN, Petr. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 2114.)
- PRINCIPY A VÝCHODISKA NOVÉHO KODEXU SOUKROMÉHO PRÁVA (Eliáš, Zuklínová, 2001, s. 180).
- ⁵KRÁÍKL, Michal. in: SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 442. S odkazem na S IV, s. 480.
- ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Otazníky nad jinými (totiž - než manželskými) soužitími z pohledu rodinného práva*. *Právní rozhledy*. 1999, č. 6, s. 295 - 299)
- KRÁLÍČKOVÁ, Z., GREGOROVÁ, Z., *Nesezdané soužití v právním řádu České republiky*. *Právní rozhledy*, 1998, roč. 6, č. 5, s. 209.
- KRÁLÍČKOVÁ, Z.; DÁVID, R.; VALDHANS, J. (eds.). *Dny práva 2015 – Days of Law 2015: Nesezdané soužití* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2016

Judikatura

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 6 Tdo 21/2011
- Nález Ústavního soudu 19. 11. 2015, Pl. ÚS 10/15
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 11. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2666/2010

Internetové zdroje

- ¹Český statistický úřad. *Analýza - 2011. Nesezdané soužití* [online]. Vydáno 30. 6. 2014 [cit. 8. 11. 2020], s. 4.